

سیاست گذاری دفاعی؛ سازوکار، چالش‌ها و الزامات اساسی «رویکردی تطبیقی به سیاست گذاری دفاعی»

ترتیب:

دکتر حسین دهقانی پوده

دکتر علیرضا سعدوندیان

دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی

تابستان ۱۳۹۷

سرشناسه

عنوان و نام پدیدآورندگان

مشخصات نشر

مشخصات ظاهری

شابک

فهرست نویسی

موضوع

موضوع

موضوع

موضوع

موضوع

موضوع

موضوع

موضوع

موضوع

موضوع

موضوع

شناسه افزوده

رده‌بندی کنگره

رده‌بندی دیویی

شماره کتابشناسی ملی

: دهقانی پوده، حسین، ۱۳۳۶ -

: سیاست‌گذاری دفاعی؛ سازوکار، چالش‌ها و الزامات اساسی «رویکردی تطبیقی به سیاست‌گذاری دفاعی»/

مؤلفین حسین دهقانی پوده، علیرضا سعادت‌راد؛ ویراستار ادبی حسین جوازی

: تهران، چاپ روزنه (دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی) ۱۳۹۷

: ۲۰۸ ص.

: 978-600-7256-81-7 : ۱۲۰۰۰۰ ریال

: فیا.

: دفاع ملی - ایران

Military readiness -- Iran :

: دفاع ملی - مطالعات تطبیقی

Military readiness -- Comparative studies :

: امنیت ملی - ایران - سیاست دولت

National security -- Government Policy -- Iran :

: سیاست نظامی - مطالعات تطبیقی

Military Policy -- Comparative Studies :

: سیاست‌گذاری

Policy sciences :

: ایران - سیاست نظامی

Iran - Military Policy :

: دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی. انتشارات

: ۱۳۹۷ د ۹ الف/۸۵۳ UA

: ۳۵۵/۰۲۰۵۵

: ۵۲۶۰۰

سیاست‌گذاری دفاعی؛ سازوکار، چالش‌ها و الزامات اساسی

«رویکردی تطبیقی به سیاست‌گذاری دفاعی»

تألیف: دهقانی پوده، حسین و سعادت‌راد، علیرضا

ویراستار ادبی: حسین جوازی

صفحه آرا: مجتبی امینی

نوبت چاپ: اول - تابستان ۱۳۹۷

ناشر: انتشارات دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: 978-600-7256-81-7

قیمت: ۱۲۰۰۰۰ ریال

ناشر: انتشارات دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی

همه حقوق چاپ و نشر این کتاب محفوظ است.

انتشارات دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی

نشانی انتشارات: تهران، ضلع شمالی بزرگراه شهید بابایی، بعد از اتوبان هنگام،

دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی، انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی،

نشانی اینترنتی: www.sndu.ac.ir

تلفن ۲۲۹۷۰۳۴۳

فهرست مطالب

۱۹	مقدمه
۲۳	فصل اول: مفاهیم اساسی و تاریخچه
۲۵	۱-۱. مفاهیم اساسی
۲۵	۱-۱-۱. سیاست
۲۵	۱-۱-۲. سیاست گذاری
۲۶	۱-۱-۳. سیاست گذاری عمومی
۲۶	۱-۴. سیاست گذاری ملی (کلی)
۲۷	۱-۱-۵. سیاست نظامی
۲۷	۱-۱-۶. سیاست بین المللی
۲۷	۱-۱-۷. سیاست دفاع - امنیتی
۲۸	۱-۱-۸. سیاست دفاع
۲۸	۱-۲. تاریخچه
۲۸	۱-۲-۱. تاریخچه علم سیاست گذاری
۲۹	۱-۱-۲. مراحل تاریخی سیاست در ایران
۳۱	فصل دوم: اصول و مبانی سیاست گذاری
۳۳	۲-۱. چستی علم سیاست گذاری
۳۳	۲-۲. اهداف سیاست گذاری
۳۴	۲-۳. چارچوب کلی سیاست در اسلام
۳۷	۲-۴. سیاست و سیاست گذاری در تئوری های غربی
۳۸	۲-۵. حوزه های اصلی دانش سیاست گذاری
۳۸	۲-۶. سیاست گذاری عمومی
۳۸	۲-۶-۱. فرآیند سیاست گذاری
۴۰	۲-۶-۲. تدوین سیاست عمومی
۴۰	۲-۶-۳. پذیرش سیاست عمومی (تصویب سیاست عمومی)
۴۰	۲-۶-۴. اجرای سیاست عمومی
۴۱	۲-۶-۵. ارزیابی سیاست عمومی
۴۱	۲-۶-۶. تغییر سیاست عمومی
۴۲	۲-۷. عقلانیت در سیاست گذاری

۴۳	۲-۷-۱. عقلانیت اقتصادی
۴۳	۲-۷-۲. عقلانیت قانونی
۴۳	۲-۷-۳. عقلانیت سیاسی
۴۴	۲-۷-۴. عقلانیت حرفه‌ای (علمی)
۴۴	۲-۷-۵. عقلانیت اخلاقی
۴۴	۲-۷-۶. عقلانیت دینی
۴۵	۲-۸. عوامل مؤثر بر اجرای سیاست‌ها
۴۵	۲-۹. الزامات عملی اجرا و پیاده‌سازی سیاست‌ها
۴۶	۲، ۱۰. جمع‌بندی
۴۷	فصل سوم: نفاذ به‌های مرتبط با سیاست‌گذاری دفاعی
۴۹	۳-۱. چستی سیاست دفاعی
۴۹	۳-۱-۱. کارکردها
۴۹	۳-۱-۲. ویژگی‌ها
۵۰	۳-۱-۳. اصول
۵۳	۳-۱-۴. منبع و خاستگاه
۵۴	۳-۱-۵. هدف‌ها
۵۴	۳-۲. چالش‌های فراوری سیاست‌گذاری دفاعی
۵۴	۳-۲-۱. تغییر مفاهیم راهبردی
۵۵	۳-۲-۲. ظهور بازیگران جدید
۵۶	۳-۲-۳. جایگزین شدن ائتلاف‌های منعطف به‌جای اتحاد
۵۶	۳-۲-۴. جهانی‌شدن
۵۷	۳-۳. رویکردهای مطالعه سیاست دفاعی
۵۷	۳-۳-۱. رویکرد مطالعه سیاست دفاعی با استفاده از روش تحلیلی و موردی
۵۷	۳-۳-۲. رویکرد مطالعه سیاست دفاعی با استفاده از روش مفهومی و تطبیقی
۵۸	۳-۳-۳. رویکرد مطالعه سیاست دفاعی با استفاده از روش سیستمی (نظام‌مند)
۵۹	۳-۳-۴. رویکرد مطالعه سیاست دفاعی با استفاده از مدل خطی
۶۰	۳-۴. سیاست‌گذاری دفاعی
۶۰	۳-۴-۱. سیاست‌های دفاعی و امنیتی
۶۰	۳-۴-۲. فرآیند سیاست‌گذاری دفاعی
۶۱	۳-۴-۳. روندهای بوروکراتیک در سیاست‌گذاری دفاعی

۴-۳-۴. عوامل مؤثر در سیاست‌گذاری مسائل دفاعی ۶۱

فصل چهارم: سیاست‌گذاری دفاعی در اسلام ۶۵

۴-۱. مفهوم جهاد ۶۷

۴-۱-۱. فلسفه جهاد در اسلام ۶۷

۴-۱-۲. اهداف دفاع در اسلام ۶۸

۴-۱-۳. جهاد و دفاع از دیدگاه قرآن کریم و روایات ۶۹

۴-۱-۴. سیره پیامبر(ص) و دفاعی بودن جنگ‌ها ۷۰

۴-۱-۵. جهاد و دفاع از منظر امام خمینی (رحمت‌الله علیه) ۷۱

۴-۱-۶. جهاد و دفاع از منظر امام خاتمی (مدظله‌العالی) ۷۱

۴-۱-۷. بادی و منابع سیاست‌گذاری دفاعی در اسلام ۷۲

۴-۱-۸. امنیت، سیاست‌گذاری دفاعی اسلامی ۷۲

۴-۱-۹. تعادل، سیاست‌گذاری دفاعی اسلامی ۷۲

۴-۲. ویژگی‌ها و مؤلفه‌های سیاست‌گذاری دفاعی از منظر فرماندهی معظم کل قوا ۷۳

۴-۳. مؤلفه‌های تأثیرگذار بر سیاست‌گذاری دفاعی ج.ا.ایران ۷۴

۴-۳-۱. تجربه دوران دفاع مقدس ۷۴

۴-۳-۲. فرهنگ راهبردی ۷۴

۴-۳-۳. تمایل ج.ا. ایران برای تبدیل شدن به قدرت منطقه‌ای ۷۵

۴-۳-۴. محیط امنیتی پیچیده ۷۵

۴-۳-۵. ارزش‌های مادی و معنوی ۷۶

۴-۴. مؤلفه‌های اساسی در سیاست‌گذاری دفاعی ج.ا.ایران ۷۷

۴-۴-۱. رهنامه ۷۷

۴-۴-۲. راهبرد نظامی ۷۷

۴-۴-۳. سیاست تأمین ۷۷

۴-۴-۴. سیاست سازمانی ۷۸

۴-۴-۵. سیاست پرسنلی ۷۸

۴-۴-۶. سیاست بودجه‌ای ۷۸

۴-۴-۷. سیاست خلع سلاح و واپاش (کنترل) تسلیحات ۷۹

۴-۴-۸. سیاست دفاع غیرنظامی ۸۰

۴-۴-۹. رابطه نظامیان - غیرنظامیان ۸۰

۴-۵. سیاست‌گذاری دفاعی در جمهوری اسلامی ایران ۸۰

۸۰	۴-۵-۱. سیاست‌گذاری ملی و تدوین استراتژی امنیت ملی (فرآیند)
۸۱	۴-۵-۲. شورای عالی امنیت ملی و سیاست‌گذاری دفاعی-امنیتی
۸۵	فصل پنجم: مطالعه تطبیقی رویکردهای سیاست‌گذاری دفاعی
۸۷	۵-۱. رویکردهای سیاست‌گذاری دفاعی کشور چین
۸۸	۵-۱-۱. جهت‌گیری سیاست‌گذاری دفاعی کشور چین در قرن بیست و یکم
۸۹	۵-۱-۲. سیاست دفاعی کلان چین
۹۰	۵-۱-۳. برآیند و مبانی شکل‌گیری سیاست دفاعی چین
۹۰	۵-۱-۴. شکل‌گیری سیاست دفاعی چین در سطح ملی
۹۱	۵-۱-۵. شکل‌گیری سیاست دفاعی چین در سطح منطقه‌ای
۹۲	۵-۱-۶. شکل‌گیری سیاست دفاعی چین در سطح بین‌المللی
۹۳	۵-۱-۷. ناصح امنیتی دخیل در سیاست‌گذاری دفاعی چین
۹۳	۵-۱-۸. نیروهای مسلح چین
۹۳	۵-۱-۹. راهبرد دفاعی چین
۹۴	۵-۱-۱۰. سیاست هسته‌ای چین
۹۴	۵-۱-۱۱. توان موشک بالستیک پهن‌قارای اهردی چین
۹۵	۵-۱-۱۲. سیستم رهبری و فعالیت‌های سیاسی
۹۷	۵-۱-۱۳. هزینه‌های دفاعی کشور چین
۹۷	۵-۱-۱۴. سیاست خارجی
۹۷	۵-۱-۱۵. جمع‌بندی
۱۰۰	۵-۲. رویکردها و سیاست‌های دفاعی اتحادیه اروپا (موردی-انگلستان)
۱۰۰	۵-۲-۱. ساختار سیاست‌گذاری دفاعی
۱۰۱	۵-۲-۲. رویکرد سیاست دفاعی انگلستان در قرن ۲۱
۱۰۲	۵-۲-۳. تهدیدات پیش روی
۱۰۳	۵-۲-۴. رویکرد دفاعی انگلستان و همگرایی دفاعی-نظامی با اروپا
۱۰۴	۵-۲-۵. هزینه‌های دفاعی
۱۰۴	۵-۲-۶. سند چشم‌انداز دفاعی
۱۰۵	۵-۲-۷. سند راهبردی امنیت ملی بریتانیا
۱۰۵	۵-۲-۸. بازنگری سند دفاع راهبردی در سال ۲۰۱۰
۱۰۶	۵-۲-۹. رویکرد با اولویت‌های راهبردی بریتانیا
۱۰۷	۵-۲-۱۰. دکترین و راهبردهای نظامی انگلستان

- ۱۰۸ ۵-۲-۱۱. راهبرد هسته‌ای
- ۱۰۸ ۵-۲-۱۲. سیاست دفاعی انگلستان در قالب سیاست‌های دفاعی مشترک اروپا در قبال تروریسم
- ۱۰۹ ۵-۲-۱۳. جمع‌بندی
- ۱۱۱ ۵-۳. رویکردهای سیاست‌گذاری دفاعی روسیه
- ۱۱۲ ۵-۳-۱. اصول کلان حاکم بر سیاست دفاعی روسیه
- ۱۱۴ ۵-۳-۲. داخلی و بین‌المللی
- ۱۱۴ ۵-۳-۳. تهدیدات امنیتی
- ۱۱۵ ۵-۳-۴. ساختار سیاست‌گذاری دفاعی
- ۱۱۷ ۵-۳-۵. اختیارات و تسلیحات
- ۱۱۷ ۵-۳-۶. دارگیری نیروی نظامی
- ۱۱۹ ۵-۳-۷. درون‌سته‌ای
- ۱۲۰ ۵-۳-۸. عناصر سلسله‌کتاب هسته‌ای روسیه
- ۱۲۱ ۵-۳-۹. تحلیل نکات برجسته برنامه نظامی روسیه در سال ۲۰۱۴
- ۱۲۳ ۵-۳-۱۰. سیاست‌ها و راهبردهای روسیه در منطقه غرب آسیا
- ۱۲۴ ۵-۳-۱۱. ویژگی‌های سیاست خارجی روسیه
- ۱۲۴ ۵-۳-۱۲. هزینه‌های دفاعی روسیه
- ۱۲۵ ۵-۳-۱۳. جمع‌بندی
- ۱۲۷ ۵-۴. رویکردهای سیاست‌گذاری دفاعی آمریکا
- ۱۲۷ ۵-۴-۱. ساختارهای سیاست‌گذاری
- ۱۲۷ ۵-۴-۲. ساختار سیاست‌گذاری دفاعی
- ۱۳۰ ۵-۴-۳. سیاست دفاعی آمریکا در دهه ۱۹۹۰
- ۱۳۰ ۵-۴-۴. جهت‌گیری و کارکرد سیاست دفاعی آمریکا در قرن ۲۱
- ۱۳۱ ۵-۴-۵. سیاست‌های هسته‌ای آمریکا
- ۱۳۴ ۵-۴-۶. راهبردهای دفاع ملی آمریکا
- ۱۳۵ ۵-۴-۷. چشم‌انداز مشترک ۲۰۲۰ ارتش آمریکا
- ۱۳۵ ۵-۴-۸. وضعیت امنیتی آمریکا
- ۱۳۶ ۵-۴-۹. تحلیل سند راهبرد امنیت ملی ۲۰۱۵ آمریکا
- ۱۳۷ ۵-۴-۱۰. هزینه‌های دفاعی آمریکا
- ۱۳۸ ۵-۴-۱۱. جمع‌بندی
- ۱۴۱ ۵-۵. سیاست‌گذاری دفاعی پاکستان

- ۱-۵-۵. شرایط و موقعیت ژئوپلیتیکی ۱۴۱
- ۲-۵-۵. فرهنگ راهبردی ۱۴۲
- ۳-۵-۵. راهبرد دفاعی پاکستان ۱۴۳
- ۴-۵-۵. سیاست‌های هسته‌ای پاکستان ۱۴۳
- ۵-۵-۵. تهدیدات فراروی پاکستان ۱۴۴
- ۶-۵-۵. ارتقاء توانمندی‌های نظامی ۱۴۵
- ۷-۵-۵. الگو و فرآیند سیاست‌گذاری دفاعی ۱۴۶
- ۸-۵-۵. ائتلاف با قدرت‌های جهانی ۱۴۸
- ۹-۵-۵. چشم‌انداز نیروهای مسلح ۱۴۹
- ۱۰-۵-۵. هزینه‌های دفاعی پاکستان ۱۴۹
- ۱۱-۵-۵. رهنا عمده اثر رتش پاکستان ۱۵۰
- ۱۲-۵-۵. جمع‌بندی ۱۵۱
- ۶-۵-۵. سیاست‌گذاری دفاعی ترکیه ۱۵۳
- ۱-۶-۵. شرایط و موقعیت ژئوپلیتیکی ۱۵۳
- ۲-۶-۵. تهدیدهای پیش روی ۱۵۳
- ۳-۶-۵. سیاست‌ها و راهبردهای دفاعی ۱۵۴
- ۴-۶-۵. راهبرد نظامی ترکیه ۱۵۴
- ۵-۶-۵. عوامل مؤثر بر سیاست‌گذاری دفاعی ترکیه ۱۵۵
- ۶-۶-۵. ترکیه و پیمان‌های امنیتی و دفاعی (رویکرد) ۱۵۷
- ۷-۶-۵. سازمان و فرآیند سیاست‌گذاری دفاعی ترکیه ۱۵۸
- ۸-۶-۵. نهادهای اجرایی سیاست دفاعی ترکیه ۱۵۹
- ۹-۶-۵. اصول و اهداف سیاست دفاعی ترکیه ۱۶۰
- ۱۰-۶-۵. تغییر در سیاست دفاعی ترکیه ۱۶۳
- ۱۱-۶-۵. راهبردها و سیاست‌های کلان خارجی ترکیه ۱۶۴
- ۱۲-۶-۵. بودجه دفاعی ترکیه ۱۶۵
- ۱۳-۶-۵. جمع‌بندی ۱۶۵

فصل ششم: گفتگوی علمی ۱۶۹

- ۱-۶. گفتگوی اول: مولفه‌های تأثیر گذار بر سیاست‌گذاری دفاعی ج. ا. ایران؟ ۱۷۱
- ۲-۶. گفتگوی دوم: موارد اشتراک و افتراق سیاست‌گذاری دفاعی در کشورهای مورد مطالعه با ایران؟ ۱۷۲
- ۳-۶. گفتگوی سوم: فرآیند تدوین و تصویب سیاست‌های دفاعی ج. ا. ایران؟ ۱۷۳

۱۷۳	۶-۴. گفتگوی چهارم: وظایف اجرایی در قبال مصوبات ابلاغی شورای عالی امنیت ملی؟
۱۷۴	۶-۵. گفتگوی پنجم: وجوه اختلاف در سیاست‌گذاری دفاعی یا سیاست‌گذاری دفاعی-امنیتی؟
۱۷۴	۶-۶. گفتگوی ششم: چالش‌های فراروی پیاده‌سازی الگوی سیاست‌گذاری دفاعی ج. ا. ایران؟
۱۷۵	۶-۷. گفتگوی هفتم: الزامات پیاده‌سازی الگوی سیاست‌گذاری دفاعی ج. ا. ایران؟
۱۷۵	۶-۸. جمع‌بندی
۱۷۷	فصل هفتم: سخن پایانی
۱۷۹	۷-۱. چارچوب تحلیلی تحقیق
۱۷۹	۷-۱-۱. الگوی سه‌شاخگی
۱۸۱	۷-۱-۲. نوی پنج‌شاخگی
۱۸۱	۷-۲. نتیجه‌گیری
۱۸۹	منابع و مآخذ
۱۹۱	الف. منابع فارسی
۱۹۹	منابع خارجی
۲۰۶	ج. منابع عربی
۲۰۷	د. سایت‌ها

مقدمه

«فَهَزَمُوهُمْ بِإِذْنِ اللَّهِ وَقَتَلَ دَاوُدُ جَالُوتَ وَآتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ وَالْحِكْمَةَ وَ عَلَّمَهُ مِمَّا يَشَاءُ وَلَوْ لَا دَفَعَ اللَّهُ النَّاسَ بَعْضَهُم بِبَعْضٍ لَفَسَدَتِ الْأَرْضُ وَلَكِنَّ اللَّهَ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْعَالَمِينَ» (سوره مبارکه بقره، ۲۵۱)، (سپس به فرمان خدا، آن‌ها سپاه دشمن را به هزیمت واداشتند؛ و داوود [جوان مؤمن نرومندی که در سپاه طالوت بود] جالوت را کشت و خداوند حکومت و دانش را به او بخشید. و آنچه می‌خواست به او آموخت؛ و اگر خداوند بعضی از مردم را به وسیله بعضی دیگر منع نکرده بود، زمین را فساد فرا می‌گرفت؛ ولی خدا نسبت به جهانیان لطف و احسان دارد). بدون شک قرآن به عنوان کتابی آسمانی که از سوی خداوند متعال برای هدایت انسان نازل شده است سیاست‌ها و خط‌مشی‌های کلان و راهبردی را به عنوان بزرگ‌ترین راهنمای عملی انسان‌ها و مراجع مشخص نموده و اصول جهت‌دهنده را بیان نموده است. (عسکری، ۱۳۹۱: ۱۲) پیامبر بزرگوار اسلام (صلی‌الله علیه و آله) نیز پس از تشکیل حکومت در مدینه به عنوان رهبر جامعه، جهت‌تدبیر امور سیاست کامل و اصول جامعی را بر اساس اهداف قرآن تنظیم نمودند. (جمشیدی، ۱۳۸۵: ۵۵)

در توقیع شریفی که از ناحیه‌ی امام زمان (علیه‌السلام) رسیده اما است: «... قَدْ أَنَاكُمُ اللَّهُ يَا آلَ يَاسِينَ خِلَافَتَهُ ... وَ أَنْتُمْ خَزَنَتُهُ وَ شُهَدَاؤُهُ وَ عِلْمَاؤُهُ وَ أَمَنَّاؤُهُ سَاسَةُ الْبِلَادِ وَ أَرْكَانُ الْبِلَادِ ...» ای آل یاسین! به حقیقت که خداوند، جانشینی‌اش را به شما بخشیده است و شما خزانه‌داران، شاهدان، عالمان و امینان او هستید و سیاست‌گذاران بندگان و استوانه‌های شهرها و ... می‌باشید. (مجلسی، ج ۹۱: ۳۷)

سیاست در لغت به معنای تدبیر چیزی و به مصلحت آن اقدام کردن است. اینکه در زیارت جامعه کبیره از ائمه علیهم‌السلام به عنوان سَاسَةِ الْعِبَادِ یاد می‌شود منظور همان تدبیر اجتماع و اداره آن است. (فیومی، ۱۳۷۲: ۲۹۵) السَّلَامُ عَلَيْكُمْ يَا أَهْلَ بَيْتِ النَّبُوَّةِ وَ... عَنَّا صِرَ الْأَبْرَارِ

و دَعَائِمُ الْأَخْيَارِ وَ سَنَاسَةُ الْعِبَادِ وَ أَرْكَانُ الْبِلَادِ... «سلام بر شما که اصول نیکان و استوانه‌های خوبان و زمامداران بندگان و پایه و ارکان شهرها هستید». (قمی، ۹۰۱) در جامعه‌شناسی سیاسی، واژه سیاست با دو تعبیر «علم و دولت» به مفهوم اداره‌ی کشور و رهبری دولت در امور داخلی و خارجی و «علم قدرت» برای بحث در مورد منشأ قدرت و چگونگی کسب و اعمال آن، بکار گرفته شده است. (نفی‌زاده، ۱۳۷۹: ۳۳-۲۴) سیاست‌گذاری نیز شامل یک فرآیند سیاسی و مراحل به هم پیوسته‌ای همچون تهیه دستور کار سیاسی، تنظیم و تدوین سیاست‌ها، تنبیس سیاست، تحقق اجرای سیاست و برآورد سیاست است. به عبارتی سیاست‌گذاری عکس‌العملی است که در قبال تقاضاهای روزافزون جامعه و نهادهای عمومی از سوی سیاست‌مداران برای حل مشکلات و نارسایی‌های سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و نظامی نشان داده می‌شود. (اشتریان، ۱۳۸۶: ۳۰)

بنابراین سیاست‌ها و برنامه‌های کلان کشور، به دلیل ایجاد ارتباط اصولی و عقلایی میان قابلیت‌ها و یا توانایی‌های ملی و حیاتی‌ان‌المللی با اهداف منافع ملی و اثرگذاری آن در ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، سیاسی، همواره اهمیت خاص دارند. رویکرد و جهت‌گیری این سیاست‌ها و برنامه‌ها خود می‌تواند عامل توازن و تحکیم پیوندهای همبستگی آفرین اجتماعی، فرهنگی و سیاسی باشد. هدفان جامع‌نگری در سیاست‌ها و برنامه‌ریزی‌ها نیز می‌تواند عامل عدم توازن و حساسیت و بازه گردد. سیاست‌گذاری در امور دفاعی نیز همانند هر موضوع دیگر، نیازمند لوازم، الزامات، سازوکارهای کلان و اجرایی حوزه مربوطه می‌باشد. (زهدی، ۱۳۸۶: ۲) فلذا کشورها با توجه به محیط‌های پر چالش امروزی، در طراحی سیاست‌گذاری دفاعی خود باید آمادگی دفاعی خود را به‌نوعی لحاظ کنند که توان دفاع در همه ابعاد را در جهت تحقق آرمان‌ها و اهداف ملی داشته باشند. در بیانات مقام معظم رهبری نیز، آنجا که می‌فرماید: «دفاع، جزئی از هویت یک ملت زنده است. هر ملتی که نتواند از خود دفاع بکند، زنده نیست. هر ملتی هم که به فکر دفاع از خود نباشد و خود را آماده نکند، در واقع زنده نیست.» (امام‌خامنه‌ای (مدظله‌العالیه)، ۱۳۶۸/۸/۲۹) در واقع دو مطلب نهفته است: اول سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی راهبردی در حوزه دفاع. در

ثانی هوشمندی و کسب اطلاعات، تجزیه و تحلیل و تدوین راهبرد با توجه به مقتضیات زمان. (نظامی پور، ۱۳۸۷: ۲۴۶)

هم‌اکنون در فضای جدید جهانی، رویکردها و نظریه‌های مختلفی در شکل‌دهی به نظم آینده از سوی نظریه‌پردازان، دولت‌ها، بازیگران منطقه‌ای و جهانی در حوزه دفاع مطرح می‌گردد و هر یک از قدرت‌های بزرگ و منطقه‌ای در تلاش هستند سیاست دلخواه خود را پیاده نمایند، (<http://www.alamolhoda>) در این فضای جدید، ج.ا.ایران نیز در یکی از حساس‌ترین موقعیت‌های جغرافیایی جهان قرار گرفته، به گونه‌ای که مناطق ژئوپلیتیکی فعالی با کارکدهای گسترده و متعدد گرداگرد آن را فراگرفته و آن را به صورت کانون جاذبه دیپلماسی منطقه‌ای در جهانی درآورده است. موقعیتی منحصر به فرد که این کشور را همواره در سیر تحولات، راهبردی به عنوان یکی از اجزای لاینفک راهبردهای جهانی قرار داده است. این موقعیت نه تنها باعث تأثیرگذاری ج.ا.ایران در روند تحولات جهانی و منطقه‌ای می‌شود، بلکه کارکرد منافع پیچیده نیز می‌تواند مسائل ج.ا.ایران را تحت تأثیر قرار دهد. بر این اساس تحولات بین‌المللی و ظهور و بروز رخدادهای جدید به ویژه راهبرد و رفتارهای جدید آمریکا پس از حادثه یازده سپتامبر در مجموع چشم‌انداز آینده را مبهم و در نتیجه ما را با جهانی ناشناخته روبرو کرده است. در چنین وضعیتی سیاست‌گذاری‌های کلان دفاعی - امنیتی، برای پاسخ به تهدیدات و مفهوم‌بندی از چالش‌هایی در سطوح نظری و علمی مواجه است. (ذوالفقاری، ۱۳۸۵: ۲)

در این راستا نویسنده در تدوین این کتاب با بهره‌گیری از رویکرد مطالعه تطبیقی و استفاده از روش توصیفی - تحلیلی، با تبیین روشن از مؤلفه‌های اساسی تأثیرگذار در ابعاد مختلف سیاست‌گذاری دفاعی، ضمن دستیابی به آخرین چارچوب‌های تجربی دانش بشری در این زمینه و شناخت نقاط اشتراک و افتراق روندهای سیاست‌گذاری دفاعی در برخی کشورها، با احصاء مؤلفه‌ها و زیر مؤلفه‌های اساسی تأثیرگذار در ابعاد مختلف سیاست‌گذاری دفاعی، مهمترین چالش‌های فرازو و الزامات عملی سیاست‌گذاری دفاعی ج.ا.ایران را مورد بررسی قرار داده است.

همچنین توجه به ابعاد مختلف سیاست‌گذاری دفاعی؛ با لحاظ و استناد به این نکته که پدیده سازمان و مدیریت از نظر میرزایی اهرنجانی در قالب سه دسته عوامل و یا ابعاد «ساختاری»، «رفتاری (محتوایی)» و «زمینه‌ای (محیطی)»، در قالب «مدل سه شاخگی» قابل بررسی و تجزیه و تحلیل می‌باشد و نیز لزوم اهتمام به نوآوری در تحقیق، نگارنده را بر آن داشت که با افزایش ۲ بعد دیگر «فرآیندی» و «جهت‌گیری». این ابعاد اساسی را در قالب پنج بعد (ساختاری، رفتاری (محتوایی)، زمینه‌ای (محیطی)، فرآیندی و جهت‌گیری) مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار دهد.

مطالب منارج در این کتاب در قالب هفت فصل به ترتیب شامل فصل اول (مفاهیم اساسی و تاریخچه) فصل دوم (اصول و مبانی سیاست‌گذاری)؛ فصل سوم (نظریه‌های مرتبط با سیاست‌گذاری دفاعی)؛ فصل چهارم (سیاست‌گذاری دفاعی در اسلام)؛ فصل پنجم (مطالعه تطبیقی رویکردهای سیاست‌گذاری دفاعی در برخی کشورها)؛ فصل ششم (گفتگوی علمی) و نهایتاً فصل هفتم «سخن پایانی» سازماندهی گردیده است.

دکتر حسین دهقانی پوده

دکتر علیرضا سعادت‌راد